

Somai József

Válaszúton a függőség vagy függetlenség felé

A romániai magyar közösség számára önálló magyar oktatási hálózat megvalósítása a tét. A magánegyetem létrehozásáért elindított vita időszerűsége elvitathatatlan. Szerintem aki a romániai magyarság legnagyobb prioritásának a kérdéséhez valamit hozzá tud tenni, az most feltétlenül tegye meg.

Mondandómban az erdélyi magyar anyanyelvű felsőoktatás kérdéskörét négy alapvető oktatási típusrendszerhez kötém:

1. a *multikulturális állami egyetemi keretben működő tagozatok rendszere*, melynek létezése, fennmaradása, akár bővülése a hazai román politikai akarat számára még elfogadható maximális engedmény, a romániai magyar politikum kompromisszumokkal kivívott eredménylistáján kimutatható, látszati önbizalmat tápláló állapot és a térségi csend gondolatát hintve el a nemzetközi politikum boldog elégedettség érzetét alakíthatja ki;
2. a még nem létező *romániai magyar önálló állami egyetem*, amelynek létrehozására az erőviszonyok jelenleg teljesen egyenlőtlenek, azaz a küzdelemben szereplő ellentétes erők szembeállítására egyelőre egyoldalú és esélytelen, tehát tárgytalannak tűnik, ámbar erről sohasem mondhatunk le, és a vitaindítóval ellentétben állítom, hogy erre a változatra is fel kell készülnie a romániai magyar oktatásnak;
3. a *kihelyezett szakok*, amelyek valamelyik magyarországi tanintézet póttévékenysége, átmeneti és rövid távon hézagpótló elfogadott szükséges rossz, azonban még számolni kell vele;
4. az *erdélyi önálló magyar magánegyetem*, amelynek a létrehozására megítélt kétmilliárd forint támogatással megnyílt a lehetőség a konkrét lépésekre, és ma már eljutottunk az alapítási, megalapozási és szervezési tennivalókhoz.

Az itt felsorolt négy típusrendszernek mások a függőségi tényezői, ezért megérdemli az ilyen szempontú megközelítést, hiszen könnyebben tudjuk meghatározni opciókat minden típussal szemben, és el tudjuk dönteni, hogy melyik típus felé mekkora anyagi és szellemi energiát irányítsunk, milyen nagyságrendű erőforrásokat mozgassunk meg.

Az *első*, vagyis a multikulturálisnak nevezett típus jelenleg reális valóság, még ha nem is teljesíti minősítésének ideális paramétereit. Nyilván ezt nem is teljesítheti, amíg nem létezik a Babes-Bolyai Tudományegyetemnek egy olyan Chartája (mert erről van szó), amelyik megszünteti a többség dominanciáját, biztosítja az önálló magyar karok, tanszékek létét, és szabályozási keretet teremt az önálló döntéshozási hatáskörök érvényesítésére.

Ennek a típusnak az elemzésekor vissza kell térnünk a történelemhez. A valamikori egyesítésnek a vázlatos és főleg emlékezőkből megírt történelme már ismert a nyilvánosság előtt, de marad a kérdés: miként volt lehetséges az egyesítéskor született egyezségek leple alatt szándékosan kimunkált és évekig tartó döntések és intézkedések nyomán teljesen eltüntetni a hajdan önálló magyar egyetemi oktatást? Ez volt a Trianon utáni magyarságot ért legnagyobb csapás. Még máig sem sikerült igazából feltárni és feldolgozni, hogy hogyan feledtették el fokozatosan egy létező és jól működő önálló magyar egyetem múltját, hagyományát, saját könyvtárát, laboratóriumait, értékes levéltári dokumentumait, muzeális és egyéb felmérhetetlen értékeit, és nem utolsósorban, a magyar egyházak részéről kezdetben a magyar egyetemnek átadott épületeket, amelyek később az egyetemegyesítés alkalmából hivatalból átmentek a román egyetem tulajdonába.

A Bolyai Tudományegyetem felszámolásának a szándéka hamarabb megszületett, mint maga az "egyesítés". A közgazdasági kart már 1953-ban megszüntették, vagy pedig emlékezzünk (azok akik akkor áldozatul estek biztos emlékeznek) arra a tényre, hogy 1955-56-os tanévben 35 oktatói tisztség létszámának csökkentésére kényszerítették az egyetem akkori vezetőségét. Tudott dolog, hogy bár az egyesítési konvencióban "biztosították" a magyar tagozatok további működését, az egyesítés az önálló magyar egyetemi oktatás végleges felszámolásához vezetett. Valójában a

beiskolázási számoknak az évenkénti rendszeres csökkentésével a tagozatokra minősült magyar nyelvű oktatás fokozatosan eltűnt. Ez a folyamat egykönnyen végbemehetett, mivel az egyesítés utáni magyar "tagozat" semmilyen döntési hatáskörrel nem rendelkezett, hiszen eltűnt minden olyan fórum, amely az önálló döntésre lehetőséget teremtett volna. A magyar egyetemi oktatás végét az jelentette, hogy semmiféle sajátos szerve, önálló struktúrája nem maradt. Ez a szomorú történelmi múlt napjainkban is, amikor a kiutat keressük, a kialakítandó egyetemi formák tekintetében alapvető tanulság kell hogy legyen.

Tehát a történelmi tapasztalatok ismeretében felvetődik a kérdés, hogy gondolkodhatunk-e egyáltalán tagozatokban, egyáltalán elképzelhető-e egy olyan tagozatos rendszer, amely biztosíthatja az önálló döntéshozatalt, ami a magyar felsőoktatás, a későbbi egyetem feltétele, tehát az önálló felsőfokú oktatás megmaradásának garanciája lehet?

A "tagozat" (sectia) fogalma a felsőoktatásban egyfelől valamilyen szaknak az alszakát, vagy az oktatás valamilyen formáját (látogatás nélkül) jelenti. Még nem találkoztunk sem az úgynevezett magyar tagozat meghatározásának elfogadható jogi és igazgatási fogalmával, még inkább a rendszerének kidolgozásával, pedig a hatáskörök pontos leírása nélkül nem tudhatjuk, hogy milyen jogosítvánnyal ruházzák fel azt az úgynevezett tagozatot. Egy olyan tagozatosításnak, amilyent 1959-ben ránk erőszakoltak, ismertek a következményei, ebből ma már nem kérünk, és ezért óhajtjuk most, amikor a történelem talán megcsillantotta a reményt, megtalálni az önálló oktatási rendszer megvalósításának módját, amely csakis úgy képezhet egészet, ha annak csúcsa, vagyis a felsőoktatás is önálló.

Amennyiben a tagozatnak olyan jogi formája alakulna ki, amely lehetőséget teremtene a magyar nyelvű oktatás kérdéseiben kialakítható önálló döntésre, elvben elképzelhető egy későbbi időben történő önálló egyetemmé való átalakításnak kezdeti formájaként. Ehhez a jogosítványhoz viszont hozzátartozik, hogy rendelkezzen azon hatáskörökkel, amelyekkel bármilyen jogi személy rendelkezik. Ellenkező esetben a döntéshozás másnak a kezében marad, mégpedig annak a kezében, akinek a tulajdonképpeni érdekei idegenek a magyar közösség érdekeitől, és így bármikor annak érdeke ellenében dönthet. Egy ilyen tagozatnak a létrejöttétől kezdődően rendelkeznie kell egy saját döntéshozó szervvel (Szenátus, Professzorok Tanácsa), végrehajtó szervvel (karok, tanszékek), önálló költségvetéssel (saját bankszámla, adószám, önálló könyvelés és igazgatás), saját tanfelülettel (előadótermek, tanszékek, dékáni stb.). Ezeknek a formáknak és feltételeknek a létezése nélkül nem képzelhető el egy elkövetkezendő önálló egyetem kezdetét jelentő tagozatos rendszer.

Induljunk ki abból a téziszből (különb ez nem tézis, ez valóság), hogy a romániai magyarság számára tovább tart a nyolcvanéves teherviselés. Az alapvető változások nem mentek végbe sem '89 decembere, de még '96 novembere után sem. Sajnos nem csak a más állította csapdába estünk bele, hanem saját magunknak is állígtattuk azokat. Az első nagy csapdát az jelentette, hogy a magyar közösség olyan érdekvédelmi szervezetet hozott létre, amely az egység nevében már az induláskor nagy politikai ambíciót tűzött maga elé: részvétel a parlamentben. El kell ismernünk, hogy politikai ambícióit el is érte, minden parlamenti idényben szép számmal jelen is volt, sőt a végrehajtó hatalomból is kivájt magának egy kis részt. Ez alatt a kilenc év alatt viszont helyben topogunk még azután is, hogy vezetésünk vállalta a részvételt abban a hatalomban, amely mindent elkövet még ma is jogaink korlátozásáért elsősorban a tanügy terén.

A parlamenti részvételre feltett nagypolitikai erőösszpontosításunk, nagy energia-ráfordításunk, nem igazolták elvárásaink, mert látszólagos nagy eredménye, hamis "sikerélménye", hogy nagyszámú képviselőt küldhettünk eddig a parlamentbe. De mi haszna egyetlen tételre összpontosítani erőinket, ha az nincs összhangban az elvárásokkal, és a romániai összmagyar erőforrásainkat nem vagyunk képesek az intézménylétrehozásra és -fejlesztésre összpontosítani, hiszen most már látható, hogy a tízéves "békés politikai harc" és a politikai "kis lépések útja" nem hozta meg a várt eredményt, mert nem tudtuk kellőképpen a civil társadalom, az intézményfejlesztés felé fordulni.

Igaz kezdetben nem voltak, és nem is lehettek hivatásos politikusaink, mégis vállaltuk a nagypolitikázó szerepet, és így estünk az ambícióink csapdájába, mert nem csak kizártuk saját belső szabályozásainkból, legalábbis ez idáig, a pluralizáción nyugvó értékszelekció lehetőségét, de nem is igyekeztünk megtanulni a politikatudományt, a vezetés tudományát vagy az önszerveződés tudományának titkait, ahhoz, hogy hatékonyan vezessük közösségünket és eredményesen politizáljunk. Jelenleg alig van képviselőnk és politikusunk, közösségi vezetőnk, aki profi módon tanulta volna a vezetés szakmáját, ugyanakkor többen vannak azok, akik kézi irányítású "vezetéselméleti" módszerekkel élve hiszik magukat profinak.

Ennek a politizálásnak az eredményeképpen a kisebbségi kérdés megoldása román modelljének kialakításában az RMDSZ játszotta a főszerepet azzal, hogy alapvető célkitűzéseit is árnyékolva tárcán ajánlotta a hatalomnak a román modell kialakításának esélyét.

A modellek csapdája ma már bárki számára világosan igazolja, hogy az aktuális vezetés politizálása megtévesztő volt, legyen az a magyar kisebbségi kérdés megoldásának román modellje, vagy a multikulturális egyetem modellje.

A romániai magyar közösség a "sajátos" román demokráciától még "nem érdemelte ki" (?) a megmaradásához szükséges intézményrendszerét, és a mi hozzájárulásunkkal agyondicsért modellek helyettesítik azokat.

Tehát a multikulturalitás nem állapotot, hanem valakik kezében tudatosan kialakított programot jelent. A multikulturalitás fogalmát sokan magyarították, de azt is tudjuk már, hogy valós jelentése mellett az érdekeltek kezébe kultúraromboló eszközzé vált. Lehet sok (vagy több) nemzetiségi kultúra? Szerintem minden kultúra önálló, önazonossága leírható, külön rendszer, külön entitás, minden kultúrát elsősorban etnikai és nemzeti jellemzők határolják körül. Nem hiszem, hogy egységes entitásként létezik, és leírható sok (vagy több) nemzetiségi kultúra önazonossága. Mert igaznak fogadható el több kultúra egymás melletti létezése és egymást gazdagító kölcsönhatása, de ez csak egy helyzet, egy állapot, a veszély ott kezdődik, amikor az egyik kultúra cselekvési programot kényszerít egy másik kultúra számára, különösen annak alattomosan tudatos sorvasztása céljából. Most már tudjuk, hogy ez az erőszakolt fogalom mégis van, mint a kultúrasorvasztó program része.

Ma már mindnyájan tudjuk, hogy sajnos ezt az idegen kifejezést ránk erőszakolták, erősen a hétköznapi szóhasználatunkká tették, és úgy tűnik nem céltalanul és eredménytelenül, ha Max van der Stouf, Európa Uniók kisebbséggel foglalkozó biztos is, szorgalmasan ügyködik ebben. Egyelőre az már kiderült, hogy ennek a szónak a leple alatt elvennék kultúránk melegágyát, az önálló magyar egyetemet, azzal, hogy ma már a multikultúra egymásmellettségének leple alatt nem egyszerűen csak egy helyzet vagy állapot kifejezésére alkalmazzák, hanem kultúrát fosztó gyakorlattá és programmá teszik. Summa summarum, mindig érvényes annak az elvnek a revizionizmusa, mely szerint a multikulturális forma akár hosszú távon is megoldhatja a magyar nyelvű oktatást.

A *második felsőoktatási típusra*, a romániai önálló állami magyar egyetemre a többségi nemzet még ma sem vevő, pedig ma már számunkra nincs idő a várakozásra. A Bolyai Társaság tíz éves igyekeve, az ötszázezer alkotmányosan összegyűjtött aláírás, közel kétfélmillió népesség permanensen kifejezett egyetem-visszaállítási akarata ellenére, jelenleg törekvéseink elérése még csak alig van kilátásban.

A romániai magyar közösségnek nincs önálló magyar anyanyelvű, minden szakterületet átfogó tudományegyeteme és főiskolai rendszere, tehát önálló magyar oktatási rendszerről sem beszélhetünk. Közművelődésünknek, közoktatásunknak van "teste", de nincs "feje", pedig fej nélkül nem létezhet közösség, ezért szellemiség nélküli porladó test marad.

Ha pedig tovább feszegetjük a húrt, még fájdalmasabb következtetésre jutunk, de úgy gondolom, hogy a tudatosodásunkért, a tisztánlátásunkért akár fájdalmat okozó helyzetértékeléssel is szembe kell néznünk, különben nem láthatjuk küzdelmünk igazi célját sem.

Be kell vallanunk, hogy a magyarság legfőbb vágya, a Bolyai Tudományegyetem visszaszerzése, amely a népességünkhöz viszonyított jogunk lenne, nem teljesült. Tudományegyetemi múltunk, hagyományunk ebben az akaratban megerősítenek, és erről lemondani és nem küzdeni közösség iránti véték.

A *harmadik típusról*, vagyis a valamely magyarországi felsőoktatási intézet részéről kihelyezett szakról csak annyit mondunk, hogy a magánegyetem létrejöttével lehetőség nyílik helyére tenni az amúgy hasznos hiányszakokat pótló intézményi formát. A magánegyetem keretében végre megszüntethető ennek az oktatási típusnak a bizonytalan státusa a hiányszakokra kényszerülő fiatalok számára. Ez semmi esetben sem kiút, tehát erről nem is tárgyalunk többet.

A *negyedik típus*, az önálló magyar magánegyetem megalakítása a hosszú időre várakozásra ítélt romániai magyar közösség számára kézzelfogható realitás lett. Úgy tűnik, hogy az értelmiségképzés megoldásáért közösségünk egyetemalapításában szereplő "felelősök" inkább az előző három típusban hittek, és még ma is vannak a magánegyetemben kételkedők. Most már tudjuk, hogy legalább két nagy hibát követtek el. Először is nem hitték (?), hogy a jelenlegi 4,1%-os országos arányhoz viszonyítva beláthatatlan időn belül, az állami egyetemi intézménnyel járó teljes függőség miatt gyakorlatilag talán sohasem közelíthetjük meg az országos diáklétszám romániai magyarságra eső 7-7,5%-ot. A költségvetés, az évi beiskolázási számok, valamint a szakterületek kijelölése teljes egészében állami hatáskörbe tartoznak, amely nagymértékben, és sajnos még hosszú ideig, a politikai változások rizikóhullámain mozog. Másodszor elhitték, hogy egy olyan demokratikus állam, amely az európai integráció felé igazodik, és amely hajlandóságot mutat arra, hogy a magyarság érdekvédelmi szervezetével koalícióba lépjen, olyan tanügyi törvényre képes, amely egy számbelileg nagy kisebbség önálló egyetemi rendszerének kiépítését teszi majd

lehetővé, amelyre még történelmi hagyományai is feljogosítanak. Hát ez nem jött be, sőt ez a törvény inkább akadályává vált az önálló magyar egyetem létrehozásának.

Míg az állami egyetem ki van téve a politikum és állami adminisztráció fluktuációjának, addig a magánegyetem lehet egy stabilabb, biztonságosabb rendszer, mert az a közösségtől függő önerőre és az önkára támaszkodik. Sőt, hogy megközelítsük az imént említett népességhez viszonyított arányt, hosszabb távon a magánegyetem ügyét nem lehet csak a hiányszakokra korlátozni, hanem meg kell vizsgálni, hogy az állami egyetem beiskolázási száma mennyire fedile a szakterületeket, tehát a magánegyetem struktúrájának alakításakor azt is figyelembe kell venni.

Lehet, hogy már az előzőekben túl sokat időztünk a multikulturalitás metafrázisos magyarázatával, de nem tudjuk eleget hangsúlyozni, hogy az abszolút függőség tényével állunk szemben, amikor tehetetlenek vagyunk a beiskolázás kérdésében, a szakterületek kialakításában, a költségvetésben, az infrastruktúrában stb. Ezekben a kérdésekben, ha nincs önálló hatáskörünk, egyetemi oktatásunk csak olyan korlátok között működhet, amely mindig ki van téve a gazdasági és politikai konjunktúra kénye-kevének. A konjunktúracsinálók vigyáznak arra, hogy az alacsony szinten tartott értelmiségi képzés mindig az emigráció potenciális forrása legyen.

Egy önálló oktatási rendszer léte egy önálló magyar közösség létét feltételezi. Ezek után fel kell tenni a kérdést, hogy van-e önálló romániai magyar közösség? Ha egy önálló magyar közösség ismervéhez tartozik az egész közösséget átfogó saját vezető struktúra, az önálló döntési hatáskör a közösséget érintő kérdésekben, céljai eléréséhez szükséges stratégia, a fennmaradásához szükséges anyagi alap és az önálló magyar oktatási rendszer, akkor minálunk jelenleg nincs önálló magyar társadalom. Az autonómia kérdése ebben a nézetben nem politikai kérdés, hanem létkérdés, tehát a fennmaradás kérdése. Az intézményfejlesztés, intézményi feladatok, intézményi lehetőségek távlatilag ennek az állapotnak a fogdájában vannak, pedig ilyen lesújtó következtetések mellett is a megmaradás megoldásra kötelez, ami viszont nem lehet más, mint a civil társadalom felé fordulás, kihasználva az intézményépítés minden lehetőségét, tudva és látva azt, hogy a hatalomban való részvételhez fűzött nagy remények nem igazolódtak, az útkeresés nem politikai, hanem civiltársadalmi jellegű.

Felsőoktatási szinten az intézményépítés tervezésében, az oktatás-szaknyelv, tudományművelés-szaknyelv viszonya nyelvünk sarkalatos kérdése. Ez a két viszonyrendszer döntően hat a tudományosságra, szakoktatásra, közlésre, szakújságírásra, vagy a jelenségek fogalmának pontos, írásos vagy szóbeli szakmai meghatározására. Az oktatás intézményfejlesztési lehetőségeinek kialakítása tekintetében ezekből a kérdésekből kellene kiindulni. Vegyük ezeket külön-külön.

Az önálló teljes oktatási rendszer létrehozása, amely általában az anyanyelv, konkrétan a szaknyelv kialakításának elsődrendű feltétele, Romániában rövid időn belül elképzelhetetlen. A jelenlegi tanügyi törvény az oktatási rendszert majdnem teljes egészében állami kötelekben tartotta/tartja. Ilyen helyzetben a civil szféra intézményeire hárulna ez a feladat, amelyek viszont anyagi hatásköri gondok miatt alig tudnak beavatkozni, hatni és még kevésbé felügyelni.

Visszatérve a tárgyalt témához, az intézményalakítási lehetőségek esetében három nagyobb forrásterületről kellene beszéljünk: román állam, magyar állam és civil szféra.

A román állam költségvetéséből származó kötelező juttatás a minimális fennmaradáshoz sem elégséges, különösen ha figyelembe vesszük a tömbmagyarság zónái költségvetési alapjainak átlaghoz viszonyított tudatos szűkítését. Igen fontos lenne a román Tanügyi Minisztérium által kezelt Phare, Socrates és más kiadós nemzetközi támogatásoknak a magyar oktatásra eső részéhez valamiképpen bővebben hozzájutni.

A magyar állam intézményfejlesztési támogatása az oktatás területén aránytalanul alacsony volt az átlagos ösztámogatáshoz viszonyítva, mivel mind a Magyar Közoktatásügyi Minisztérium, mind az Illyés Közalapítvány magyar költségvetésből származó oktatásra szánt alapjai nagyrészt felszívódtak más területeken: a távoktatásra, magyarországi továbbképzésekre, rendezvényekre, ingázásra, táborozásra, infrastruktúrára stb. Az Illyés Közalapítvány oktatást támogató rendszere eléggé tartózkodó a tulajdonba adás, a tulajdonos megválasztása tekintetében. Egyelőre csakis civil szervezetek kaphatnak megbízást bármilyen oktatási infrastruktúra vagy ingatlan tulajdonba vételére. Ezért tekintjük fontosnak jelenleg a környezetünkötől arányszámban kissé lemaradt alapítványi mozgalom erősítését, hogy akár minden óvoda, iskola, egyetem mellett működjön bejegyzett alapítvány vagy társaság.

Az utolsó két évben az Apáczai és a Sapientia alapítványok alapjainak megteremtésével áttörés történt az oktatás támogatási rendszerében. Ezek a támogatások már olyan nagyságrendűek, hogy egész új egyetemalakítási stratégiákat lehet beindítani, az önálló magyar magánegyetem kialakításával bezárólag, amelyre a kétmilliárdos céltámogatás

végre tárcán találta a megoldást.

A civil szervezetek ugyan gyenge anyagi lehetőségekkel rendelkeznek, azonban jelenleg csak ebbe kapaszkodhatunk, ez a terület képes felszínen tartani alapvető érdekeinket. A gond a civil szféra tekintetében az, hogy nem rendelkeznek olyan nagyságrendű saját alapokkal, amelyeknek a biztos hozadékból legalább működésüket biztosíthatnák, hiszen ki vannak téve a pályázati rendszerek szűk forrásainak és a támogatási döntések szubjektív prioritásainak.

Az utóbbi években a szaknyelv három fontosabb pillérének: a romániai magyar oktatásnak, tudománynak, sajtónak legnagyobb mecénása az Illyés Közalapítvány volt. Ez az aránylag évi biztos forrás nagyságrendben távol van attól, hogy a támogatott területek valamilyen biztonságot érezhessenek fennmaradásuk és fejlesztésük tekintetében. Ez a támogatás elenyésző akkor, amikor egy nagy közösség nyelv- és identitástudatának a megmaradása a tét. Ennek a forrásnak a nagyságrendjén "illetl" javítani, más, ennél sokkal erősebb forrásokat kellett főleg az egyetemépítési stratégiához bevonni.

A fordulat utáni tíz év jelentős változást hozott a műszaki szaknyelv, de általában a szaknyelv használatában a magyar nyelvű konferenciák, szimpóziumok, szakmai rendezvények és az ezekhez kötődő kiadványok gyakoriságával, amelyek közül az EME és az EMKE tudományos és művelődési rendezvényei mellett kiemelhetők az EMT ma már majdnem hetente szervezett rendezvényei, de az RMKT rendezvényei, szaktanfolyamai és tematikus vándortalálkozó is előrelépést jelentenek azoknak a szakembereknek, akik csak román nyelven tanulhatták a szakmát.

Nem lehet tudományosság, tankönyvírás, szaksajtó, szakoktatás az egyetemi szinten pontosan kimunkált szaknyelv nélkül. Nem lehet, mert spontánul "kitermelődik" az elméleti szakembergárda teljes hiánya, elmarad az elméleti műhelymunka, a kutatás, a szellemiség magas iskolája, gyakori lesz a szakkifejezések többségi nyelven való használata, s folytatódik a nyelv elkorcsosodása.

Kinek van joga mindezt elvenni egy közösségtől, avagy szellemi nyomorba tartani azt, mert eltűnik, elvesz, lassan felszívódik az a közösség, amelyik nem képes, vagy amelyiket nem engedik, hogy saját sorsát anyanyelvének használatával igazgassa, formálja, építse. A szaknyelv teljes spektrumú fejlesztésének biztonsága a magánegyetem rendszere nélkül nincs, mert ez irányú törekvéseink az állami egyetem - az előbb vázolt függőségi viszonya miatt - kockázatosá teszi.

Az egyetemi hálózat *kolozsvári központúságának* kérdésében csak megerősíteni tudjuk a vitaindítót. Ez ma már nem kétséges a romániai magyar egyetemek szervezői nagy részének a szemében, azonban még mindig nincs tudatosan, hosszú távra elgondolt ilyen irányú cselekvési program.

Jó lenne már, ha megértenénk és meg tudnánk értetni, hogy nem lokálpatriotizmusról vagy helységsovinizmusról van szó, hanem arról, hogy a romániai magyar közösségnek az önálló oktatási intézményfejlesztésben a preferenciája a Kolozsvár központú önálló magyar egyetemi hálózat kell hogy legyen.

Itt most még egyszer el kell mondanom, hogy Kolozsvár annyi egyetemével, magyar nyelvű egyetemi történelmi múltjával, világhírű nagy könyvtárával, amelynek gazdagságához, kiépítéséhez, mint virtuális gazda, döntő módon hozzáadta értékeit a romániai magyar közösség is, a román, magyar, sőt bátran mondhatjuk, Európa kultúrájának szellemi kincsestára. Gyermekeinknek azért van joguk a kolozsvári diplomához, mert az évszázadok óta ismert egyetemi városban szerzett diploma már önmagában is többletérték-hordozó.

Kolozsváron olyan országos egyesületek hordoznak potenciális szervező kapacitást, és olyan tudományos, művelődési, nevelési, egész közösségünket átfogó értékek ápolását vállalták magukra, mint az EME, az erdélyi magyar tudományosság melegágya, az EMT, a műszaki értelmiségünk szellemi szervezője, az RMKT, a magyar közgazdász kultúra ápolója, vagy a több mint 150 éves hagyományokra visszatekintő RMGE. Itt jöttek létre, itt működnek, innen sugározzák ki közösségszervező szellemi értékteremtő kapacitásukat az Anyanyelv Ápoló Társaság, a Kriza János Társaság, a Barabás Miklós Céh, a Műemlékvédő Társaság, a Heltai Kulturális Alapítvány, a Collegium Transylvanicum, az Iskola Alapítvány és még sok más hasonló országos szerveződés. Ezek, az egyházzal karöltve, képesek felvállalni egy önálló magyar egyetem szellemi és anyagi megalapítását és működtetését, valamint a legoptimálisabb feltételek megteremtését annak Erdély egész területén levő háttérintézményei számára.

Kolozsvárnak a más helyiségekkel szembeni előnyét jelenti az az összehasonlíthatatlan állapot is, hogy jelenleg közel háromszáz akkreditált és akkreditálásra kész, a felsőoktatás minőségét garantálható hangyaszorgalmú szakemberünk munkálkodik a városban. Az pedig nyilvánvaló, hogy új akkreditálandó generáció kialakításának csak egy hosszú

évtizedek alatt kialakult akkreditációs környezet biztosíthat igazi lehetőségeket.

A tudatos oktatásunkat sorvasztó ismert politikai szándék ellenére meg kell őrizni azokat az értékeket, amelyeket magunk hoztunk létre, vagy amelyhez alkotóan és maradandóan hozzájárultunk. Kolozsvár az a város, ahol ezek az értékek az egész magyarság nagy szellemi vagyonaként a történelem folyamán összpontosultak. Jelenleg a Kolozsvár központú magánegyetem kialakítása lehet az útja az egész oktatást átfogó önálló magyar oktatási hálózatnak, amely az állami oktatással párhuzamosan ki tudja használni ezeket az értékeket.

Egy életképes magánegyetem létrehozásához és működtetéséhez a *gazdasági megalapozás* döntő kiindulási tényező. Azt remélem sikerült az előbbieken már tisztáznunk, hogy az állami rendszerhez való függőségünk alapját (az akkreditáción kívül) csak az anyagiak képezik, amiről mint adófizetők természetesen nem mondunk le, abból az elvből kiindulva, hogy az önálló magyar állami egyetem és az önálló magyar magánegyetem egymást tartalmilag kiegészítik.

Amint az egyetemügy is összmagyar ügy, úgy az anyagi megalapozása is az, mert összmagyar összefogásra számíthatnak az egyetemszervezők. Közösségünk felemelő viselkedését mutatta, amikor ötszázezer aláírást képes volt két hét alatt a törvényhozók asztalára helyezni. Ennek a közakaratra a kifejezése jogot és kötelességet ró a felelősökre, hogy a romániai magyar közösséget, és azokon túliakat is, akik részesei akarnak lenni az egyetem alapításnak, ne mellőzzék.

Ebből a tényből kiindulva az Iskola Alapítvány már 1998 júliusában úgy gondolta, hogy pénzügyi gyűjtési akciót indít, amennyiben esedékessé válik a kedvezőtlen tanügyi törvény okán az egyetemalapítás tekintetében a saját erőkre támaszkodni. Az alapítvány Kuratóriuma elfogadta a javaslatot, kijelölt egy háromtagú csoportot (Tonk Sándor, Horváth Sándor kuratóriumi tagok és Somai József ügyvezető) a végleges módszer kidolgozására. Sajnos a tanügyi törvény csak 1999 nyarán került jóváhagyásra és "a téglá ügy", melynek segítségével megoldani szándékozott, a törvénykezési halogatás miatt elhúzódtott.

Jelenleg viszont úgy gondoljuk, hogy a kétmilliárd forint magánegyetemi alap figyelembevételével érdemes lenne a javaslatot újragondolni, és a kezdeményezést gyakorlatba ültetni. Minden potenciális személy és intézmény megkeresése, belföldön és külföldön egyaránt, csupán formai és szervezési kérdés, bevonva a civilszervezeteket, az egyházakat, az RMDSZ-t, az ifjúsági szervezeteket, a Világszövetséget és más nemzetközi magyar szervezeteket stb., az eredményesség nem kétséges, mivel egy önálló magyar egyetem létrehozására kifejezett szolidaritás van.

Különben egy magánegyetem létrehozására, elindítására és működtetésére megítélt kétmilliárd forint valós támogatás messze áll a szükségletektől, amelyet valamilyen módon biztosítani kell. Úgy gondoljuk, hogy erre a legmegfelelőbb lehetőség az emberi szolidaritásban rejlő erők kihasználása. Nincs vesztegetnivaló idő, mert az egyetemalapítás anyagi hátterének megteremtése rövidesen napjaink permanens gondjává válik.

Megfelelő reklámmal és összefogással pénzügyileg biztonságos helyzetbe lehet hozni a Kolozsvár központú magyar magánegyetemet és ennek erdélyi hálózatát.

A romániai magyar közösség 1994-ben példa nélküliesen bebizonyította szolidaritását akkor, amikor egyetemügyről volt szó. Tudatában annak, hogy abban az évben a román parlamentben a készülő és később jóváhagyott oktatási törvény diszkriminatív jellegű, asszimiláló szándékú volt, amely megakadályozza a saját anyanyelven történő iskolai hálózat létrehozását, nem biztosítja a törvényes keretben az anyanyelvű szak- és egyházi oktatásra, törvényesíti az egyházi vagyonok elkobzását, megakadályozza a kisebbségek saját műszaki és szakmai értelmiségének megteremtését, az RMDSZ 1994 júliusában a kisebbségek oktatásáról egy olyan törvénytervezet elkészítését indítványozta, az Alkotmány 73. szakasza értelmében, amely szerint, minimum 250 000 aláírással, az ország megyéinek legalább egynegyedéből, legkevesebb tíz-tízezer aláírással törvénytervezet nyújtható be a parlamentbe törvényhozás céljából.

Néhány héten belül örömmel adhattuk mindenki tudtára, hogy a magyarság igen nehéz feltételek mellett, elsőként az országban, sikerrel teljesítette a maga elé tűzött feladatát.

Az ügy jelentőségét igazolta az a tény, hogy az ügyvezetés élvezte a romániai magyarság teljes szolidaritását, támogatását, egy közös akarat megnyilvánulását, együttműködési képességét. A közös akaratnak köszönhetően, az előírt normát magasan túlhaladva, megduplázódott az aláírások száma, és így 1994. szept. 19-én ötszázezer aláírással támogatott kisebbségi oktatási hálózatot létrehozni szándékozó törvénytervezetet tehetett le az RMDSZ a román Szenátus asztalára.

Az aláírásgyűjtési akció - nyáron, a pihenőszabadságok, oktatási szünet és mezőgazdasági idény közepette - alig három hét alatt zajlott le, ezzel a tervezet fontosságát, időszerűségét és szükségességét bizonyítva. Az elkészített törvénytervezet támogatására az összegyűjtött aláíráscsomag benyújtása a parlamentbe az önszerveződési folyamatunk egyik nagyon fontos momentumává vált.

Bebizonyosodott, hogy az RMDSZ programjában és más dokumentumaiban megfogalmazott célok és törekvések találkoznak a romániai magyarság érdekeivel és akaratával, hogy érdekvédelmi küzdelme során felvállalt feladatok és az erdélyi magyarság jövőjét megváltoztatni szándékozó önrendelkezési elven alapuló stratégiája a Romániában élő magyarság érdekeit fejezi ki, és így a közösség részéről biztos támogatásra számíthatott. Tehát tántoríthatatlanul ragaszkodni kell a '89 után született elveinkhez, és ezektől az elvektől sem eltérni nem lehet, sem alku tárgyát nem képezik.

Ma is méltán állapíthatjuk meg, hogy az ebben a tevékenységben részt vállalók, elkezdve elsősorban a lelkes aláíróktól a szerepüket komolyan vevő aláírásgyűjtőkig, folytatva a területi szervezeteink felelős vezetőivel, egyházaink hathatós támogatásával, a szervezők mozgósító erejével és a szervezés profi menedzselésével, a résztvevők igazolták, hogy akcióegységbe tudják tömöríteni a magyar közösséget helyi és országos szinten. Az elért eredmény fényes jele volt a Szövetség szervezési kapacitásának, és annak, hogy ha kell, képes uralkodni saját sorsát eldöntő problémái felett; ugyanakkor azt is igazolta, hogy a Szövetség rendelkezik azzal a szellemi és akaratú erővel, hogy saját ügyének irányítása érdekében kezébe vegye önmaga sorsát. Ezt érzékelnie és értelmeznie kell az erdélyi magyarság mindenkori vezetésének. Ez - a lelkek mélyéből fakadó szolidaritás - az autonómia útja, és erre támaszkodhatunk, sőt kötelességünk igénybe venni azt az akaratot, amely részese óhajt lenni régi közös vágyunk megvalósításának: az egyetemalapításnak.

Magánegyetem alapítás ügyében a magyarság összefogása ma mindennél fontosabb és időszerűbb. Fontos, mert egyelőre önálló állami egyetemre alig számíthatunk, és időszerű, mert a román magánegyetemek száma igen nagy, rohamosan növekednek, építkeznek minden nagyobb városban, lásd Kolozsváron a Dimitrie Cantemirt, amelyik már egy nagy épületet megvásárolt és egyet épített, és a Bogdan Voda is felépítette a központi zónában a saját magánegyetemét.

Valószínű, hogy a vitaindító anyaga nyomán sok vitás kérdés merül fel, viszont olyan széles spektrumú problémacsomag áll előttünk, hogy az egyetem létrehozásának diskurzusa nem lehet befejezett tény. Bár a kétmilliárd forint felhasználásának ügye látszólag a Sapientia Alapítvány hatásköre, a magyar felsőoktatás problematikája és ezen belül a magánegyetem kérdése is szélesebb körű szakembergárda tudását és tapasztalatát kellene hogy igénybe vegye. Úgy tűnik, hogy az oktatásszervezés még inkább szegmentált lett, és nem találta meg a teljes területét átfogni képes gazdát.

- [Berényi Dénes: Az erdélyi magánegyetem kérdéséhez](#)
- [Biró A. Zoltán: Romániai magyar magánegyetem, székelyföldi szemszögből](#)
- [Hollanda Dénes: Hozzászólás Tonk Sándor Romániai magyar magánegyetem című vitaindító írásához](#)
- [Horváth Sándor: Hozzászólás Tonk Sándor, a Sapientia Kuratóriuma elnökének tanulmányához](#)
- [Kerekes Jenő: Hozzászólás a romániai magyar egyetemi hálózat kiépítésének kérdéséhez](#)
- [Mester Béla: Mi\(ke\)t értünk ma az "egyetem" szón?](#)
- [Péli Gábor: Romániai magyar magánegyetem](#)
- [Péntek János: Elvek, tervek és realitások](#)
- [Pusztai Kálmán: Vélemény Tonk Sándor írásával kapcsolatban](#)
- [Somai József: Válaszúton a függőség vagy függetlenség felé](#)
- [Szabó Bálint György: Az erdélyi magyarok 21. századi felsőfokú oktatásának alapelveiről a Transylvania Trust Alapítvány értelmezésében](#)
- [Veress Károly: Egy egyetemkonceptió az illúzió és a valóság között](#)
- [Vofkori László: Hozzászólás az Erdélyi Magyar Magánegyetem ügyéhez](#)
- [Wanek Ferenc: Gondolatok a Romániai magyar magánegyetemről, Tonk Sándor vitaindító írása kapcsán](#)
- [Kurdi Krisztina - Ring Éva: Kisebbségi felsőoktatási modellek az Európai Unióban és az Erdélyi Magyar Magánegyetem](#)
- [Székely István: Értelmezési keret az erdélyi magyar egyetem kérdéséhez, különös tekintettel annak demográfiai összetevőire](#)
- [György Lajos: A magyar tudományosság és a magyar tanárképzés 1927. évi helyzete és jövő feladatai](#)

Erdélyben

- Tanulmányi bizottság Kolozsvárott
- A Sapientia Alapítvány Kuratóriumának Nyilatkozata az Erdélyi Magyar Magánegyetem létrehozásáról
- A Sapientia Alapítvány pályázati felhívása
- A kolozsvári székhelyű Sapientia Alapítvány Kuratóriumának közleménye
- Vetési László: Szórványstratégia - nemzetstratégia
- Dan Oprescu: A nemzeti kisebbségek 1999-ben
- Győri Szabó Róbert: A nemzeti kisebbségek oktatási rendszerei Lengyelországban
- Baranyi László: Magyar rádiós közszolgálat Romániában
- Kósa András László: Új biztonságpolitika az Európai Unióban. Meghatározó lesz-e a Nyugat-európai Unió?
- Mester Béla: Kisebbségi identitás a hálózottság korában
- Zakota Zoltán: Centralizáció és provizorátus
- Gerencsér Balázs - Juhász Albin: A kárpát-medencei magyar autonómiák lehetősége az ezredfordulón
- Hunyadi Attila: Romániai magyar gazdaságpolitika 1918-1940
- Zsigmond Csilla Dalma: Ökológiai katasztrófa vagy véletlen baleset? A ciánszennyeződés romániai sajtóvisszhangja
- A nemzetiségi irodalom válogatott bibliográfiája 1988 (folytatás)
- A magyar politikatudomány válogatott bibliográfiája 1999. harmadik negyedév

(c) Jakabffy Elemér Alapítvány, Media Index Egyesület 1999-2004
Impresszum | Médiaajánlat | Adatvédelmi záradék